

Studie / Články

VÝZKUM MEZI STUDENTY VYSOKÝCH ŠKOL NA TÉMA ZAVÁDĚNÍ PRINCIPŮ BOLOŇSKÉHO PROCESU V ČR♦

Kateřina Rochlová

CÍL VÝZKUMU A ÚVOD DO PROBLEMATIKY

Cílem výzkumu z roku 2007 bylo zjištění, jak a zda-li vůbec jsou uchazeči o studium na vysoké škole ovlivňováni aktivitami konanými v rámci uplatňování principů Boloňského procesu a jak vysokoškolské studenti vnímají zavádění principů a cílů tohoto procesu na své škole. Ač od doby, kdy byl výzkum proveden, uběhly již dva roky, v základních principech a cílech Boloňského procesu nedošlo k výrazným změnám. Od zahájení Boloňského procesu v roce 1999 došlo k významnému pokroku v implementaci principů procesu a v propojování vysokoškolských oblastí evropských států. Nicméně stále i v současné době zůstávají jako hlavní priority zavedení třístupňového vysokoškolského studia, zajištění kvality a rozvoj systému uznávání studia a dosažených kvalifikací. Velkým posunem směrem ke zvyšování kvality bylo rozhodnutí o zřízení Evropského registru pro agentury zabezpečující kvalitu ve vysokoškolském vzdělávání. I nadále dochází k prohlubování spolupráce v rámci mobility a sociálního aspektu procesu. Nicméně nástroje k dosažení cílů se za poslední dva roky téměř nezměnily a vycházejí ze strategií dojednaných převážně před tímto výzkumem.

HYPOTÉZY VÝZKUMU

Hypotézy pro výzkum byly zvoleny na základě nejvýznamnějších problémových oblastí Boloňského procesu. Celkem bylo stanoveno pět hypotéz. První hypotézou (H1) je tvrzení, že studenti převážně neví o existenci Boloňského procesu.

♦ Studie je publikována jako součást řešení výzkumného záměru Provozně ekonomické fakulty MZLU v Brně č. MSM 6215648904.

Za druhou hypotézu (H2) byl zvolen výrok, že většina studentů bakalářských studijních programů při výběru vysoké školy plánuje dále pokračovat v navazujícím magisterském studiu. Tvrzení, že je kreditní systém používán při studiu většiny studentů, tvoří třetí hypotézu (H3). Čtvrtou hypotézou (H4) je často kritizovaný výrok, že počet kreditů za jednotlivé předměty většinou neodpovídá náročnosti daného předmětu. Tvrzení, že většina fakult vysokých škol provádí pravidelné průzkumy týkající se kvality výuky mezi studenty, je poslední hypotézou (H5).

PRŮBĚH VÝZKUMU

Objektem výzkumu byli vysokoškolské studenti prezenčního bakalářského, magisterského a navazujícího magisterského studia technických, ekonomických, právnických a lékařských (vč. farmaceutických) studijních oborů na veřejných vysokých školách v ČR. Výběr oborových skupin byl proveden na základě četnosti skupiny a pravděpodobnosti výskytu problémů při implementaci cílů Boloňského procesu na fakultách nabízejících tyto obory. Omezení na čtyři skupiny oborů z celkových devíti byl důsledkem snahy o dosažení objektivnosti a zajištění dostatečné vypovídací schopnosti získaných výsledků v mezích proveditelnosti výzkumu.

Za techniku výzkumu byl zvolen primární výzkum. Zkoumaný vzorek byl stanoven nenáhodným výběrem. Pro získání odpovědí byla použita metoda nabalování a také byly osloveny ke spolupráci vybrané vysoké školy (VŠ). Data byla sbírána metodou dotazování prostřednictvím písemného dotazníku.

INFORMACE O ÚČASTNÍCÍCH VÝZKUMU

Celkový počet správně vyplněných dotazníků je 1 027, pro neúplnost byly vyřazeny pouze dva dotazníky. Procentuálně lze odhadovat návratnost na 10–14 % (nelze určit přesně z důvodu nemožnosti kvantifikace oslovených studentů prostřednictvím jednotlivých škol a metodou nabalování) při odhadu 7 000–10 000 oslovených studentů. Tato čísla jsou ovšem pouze orientační a nemusí odpovídat realitě.

Z celkového počtu zapojených studentů tvoří 64% ženy, přičemž pouze mezi respondenty z technických oborů mají větší zastoupení muži než ženy. Z 51 % tvoří respondenty účastníci bakalářských studijních programů, z nich je nejpočetnější skupina ekonomů (61 %). Skupina studentů magisterského studia je ze tří čtvrtin zastoupena studenty lékařských, farmaceutických a právnických věd. Mezi studenty navazujícího magisterského studia převažují ekonomové. Celkově jsou tedy respondenti z ekonomických a technických oborů tvořeni z 88% studenty bakalářských programů.

Tabulka č. 1: Fakulty a studenti zapojení do výzkumu – podle skupin oborů

Počet Obory	Studenti ¹ (2005/2006)	Respondenti	Respondenti v %	Fakulty VVŠ ² (2005)	Fakulty zapojené do výzkumu
Celkem	227 460	1 027	100,00	126	50
Ekonomické	42 693	437	42,55	17	14
Lékařské	15 653	242	23,56	11	10
Technické	61 502	198	19,28	34	22
Právnícké	11 178	150	14,61	6	4

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 2: Respondenti podle pohlaví, studijního programu a ročníku studia

	Respondenti	ženy	%	Muži	%	Bakalářské studium	%*	Magisterské studium	%*	Navazující magisterské studium	%*
Ekonomické obory	437	323	74	116	26	322	61	59	14	58	70
Lékařské obory	242	179	74	63	26	47	9	184	44	11	13
Právnícké obory	150	85	57	65	43	18	3	131	32	1	1
Technické obory	198	74	38	122	62	141	27	42	10	13	16
Celkem	1 027	661	64	366	36	(51 %) 528	100	(41 %) 416	100	(8 %) 83	100
Ročník – průměr	-	-	-	-	-	2,22	-	2,84	-	1,39	-
Ročník – medián	-	-	-	-	-	1	-	3	-	1	-

* relativní vyjádření podílu studentů jednotlivých oborů na daném typu studia

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 3: Respondenti podle fakult

FAKULTA	VYSOKÁ ŠKOLA	STUDENTI		% z celkového počtu respondentů	% z počtu ve skupině oborů
		zapojení do výzkumu	do výzkumu		
EKONOMICKÉ VĚDY	Ženy: 323 (74 %) Muži: 114 (26 %)	437	42,55	100,00	
Fakulta managementu	Vysoká škola ekonomická v Praze	34	3,31	7,78	
Fakulta národohospodářská	Vysoká škola ekonomická v Praze	1	0,10	0,23	
Fakulta ekonomická	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava	75	7,30	17,16	
Ekonomicko-správní fakulta	Masarykova univerzita	47	4,58	10,76	
Ekonomická fakulta	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	4	0,39	0,92	
Fakulta sociálně ekonomická	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem	62	6,04	14,19	
Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné	Slezská univerzita v Opavě	49	4,77	11,21	
Provozně ekonomická fakulta	Česká zemědělská univerzita v Praze	19	1,85	4,35	
Fakulta ekonomická	Západočeská univerzita v Plzni	1	0,10	0,23	
Fakulta podnikatelská	Vysoké učení technické v Brně	22	2,14	5,03	
Fakulta managementu a ekonomiky	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	21	2,04	4,81	
Hospodářská fakulta	Technická univerzita v Liberci	43	4,19	9,84	
Provozně ekonomická fakulta	Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně	12	1,17	2,75	
Fakulta ekonomicko-správní	Univerzita Pardubice	47	4,58	10,76	
LÉKAŘSKÉ A FARMACEUTICKÉ VĚDY	Ženy: 179 (74 %) Muži: 63 (26 %)	242	23,56	100,00	
Lékařská fakulta	Masarykova univerzita	81	7,89	33,47	
Farmaceutická fakulta	Veterinární a farmaceutická univerzita Brno	16	1,56	6,61	
Lékařská fakulta v Hradci Králové	Univerzita Karlova v Praze	29	2,82	11,98	
Farmaceutická fakulta v Hradci Králové	Univerzita Karlova v Praze	31	3,02	12,81	
1. lékařská fakulta	Univerzita Karlova v Praze	18	1,75	7,44	
2. lékařská fakulta	Univerzita Karlova v Praze	17	1,66	7,02	
3. lékařská fakulta	Univerzita Karlova v Praze	4	0,39	1,65	
Lékařská fakulta v Plzni	Univerzita Karlova v Praze	10	0,97	4,13	
Ústav zdravotnických studií	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem	4	0,39	1,65	
Lékařská fakulta	Univerzita Palackého v Olomouci	32	3,12	13,22	
PRÁVNICKÉ VĚDY	Ženy: 85 (57 %) Muži: 65 (43 %)	150	14,61	100,00	
Právníká fakulta	Masarykova univerzita	55	5,36	36,67	
Právníká fakulta	Univerzita Karlova v Praze	25	2,43	16,67	
Právníká fakulta	Univerzita Palackého v Olomouci	47	4,58	31,33	
Právníká fakulta	Západočeská univerzita v Plzni	23	2,24	15,33	
TECHNICKÉ OBORY	Ženy: 74 (38 %) Muži: 124 (62 %)	198	19,28	100,00	
Fakulta stavební	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava	1	0,10	0,51	
Fakulta strojní	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava	4	0,39	2,02	
Fakulta elektrotechniky a informatiky	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava	6	0,58	3,03	
Fakulta metalurgie a materiálového inženýrství	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava	1	0,10	0,51	
Fakulta bezpečnostního inženýrství	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava	1	0,10	0,51	
Fakulta stavební	České vysoké učení technické v Praze	30	2,92	15,15	
Fakulta strojní	České vysoké učení technické v Praze	9	0,88	4,55	
Fakulta elektrotechnická	České vysoké učení technické v Praze	16	1,56	8,08	
Fakulta dopravní	České vysoké učení technické v Praze	6	0,58	3,03	
Fakulta stavební	Vysoké učení technické v Brně	34	3,31	17,17	
Fakulta strojního inženýrství	Vysoké učení technické v Brně	13	1,27	6,57	
Fakulta elektrotechniky a komun. technologií	Vysoké učení technické v Brně	7	0,68	3,54	
Fakulta informatiky	Masarykova univerzita	1	0,10	0,51	
Fakulta výrobních technologií a managementu	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem	4	0,39	2,02	
Fakulta strojní	Technická univerzita v Liberci	3	0,29	1,52	
Fakulta mechatroniky	Technická univerzita v Liberci	2	0,19	1,01	
Dopravní fakulta Jana Pernera	Univerzita Pardubice	19	1,85	9,60	
Fakulta chemicko-technologická	Univerzita Pardubice	18	1,75	9,09	
Ústav elektrotechniky a informatiky	Univerzita Pardubice	4	0,39	2,02	
Fakulta technologická ve Zlíně	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	14	1,36	7,07	
Technická fakulta	Česká zemědělská univerzita v Praze	4	0,39	2,02	
Fakulta chemické technologie	Vysoká škola chemicko-technologická v Praze	1	0,10	0,51	
STUDENTI CELKEM	Ženy: 661 (64 %) Muži: 366 (36 %)	1027	100,00		

Zdroj: Vlastní výzkum

VÝSLEDKY VÝZKUMU

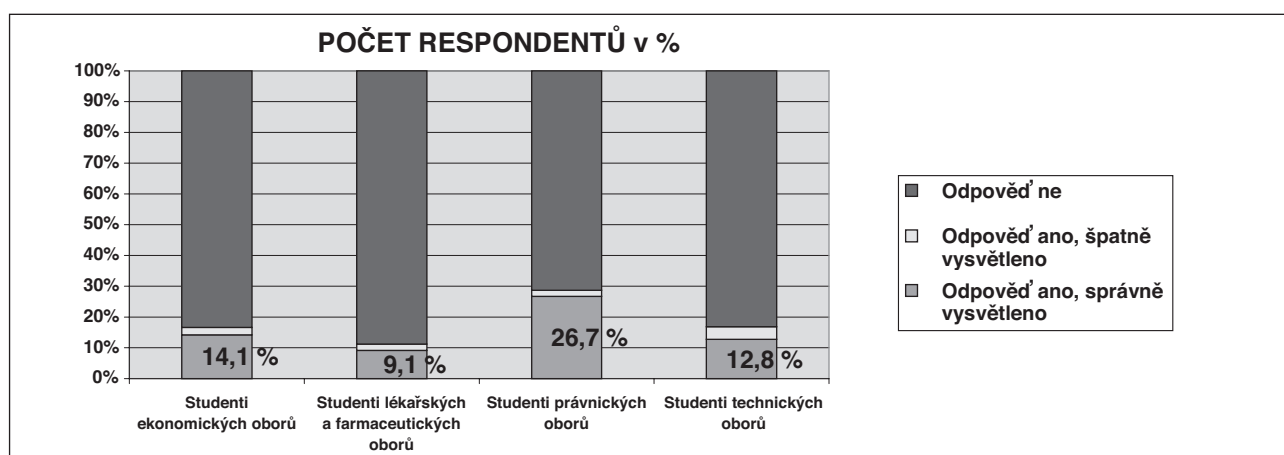
V této části jsou postupně vyhodnoceny odpovědi studentů získané v rámci výzkumu. Otázky s možností výběru odpovědi jsou zpracovány do grafů, škálové otázky jsou vyhodnoceny v tabulkách s výpočtem průměrné hodnoty, mediánu (hodnota nacházející se uprostřed uspořádané skupiny čísel) a směrodatné odchylky (vyjadřuje, jak se hodnoty liší od průměrné hodnoty, tzn. do jaké míry se respondenti shodovali v odpovědích – nižší hodnota znamená větší podobnost odpovědí). Relativně jsou vyjádřeny také odpovědi typu nevím či souhlasné odpovědi.

Otázka č. 1

Dokázali byste vysvětlit, co je Boloňský proces?

Boloňský proces správně dokázalo vysvětlit pouze 149 (15 %) dotázaných studentů. Nejlépe informovaní o této problematice se jeví studenti právnických oborů, jelikož více než čtvrtina z nich správně popsala jeho podstatu. Naopak mezi studenty lékařských a farmaceutických oborů byla pouze necelá desetina kladných a zároveň správných odpovědí.

Graf č. 1: Odpovědi na otázku č. 1 – Povědomí respondentů o Boloňském procesu

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 2

Do jaké míry je podle Vás důležité věnovat pozornost níže uvedeným aspektům při plánování dalšího vývoje vysokého školství?

První tři cíle Boloňského procesu uvedené v následující tabulce jsou v současné době obecně považovány za nej-

důležitější. Také podle studentů by prioritami měly být cíle týkající se kvality a uznávání, ovšem tříступňovou strukturu vzdělávání by zařadili až na deváté místo, před poslední cíl zahrnující uplatňování kreditního systému. Možnost nevím tvořila pouze necelá dvě procenta všech odpovědí, nejčastěji byla zvolena u posledních dvou cílů.

Tabulka č. 4: Odpovědi na otázku č. 2 – Důležitost cílů Boloňského procesu pro studenty

1 – rozhodně důležité, 2 – spíše důležité, 3 – napůl důležité, 4 – spíše nedůležité, 5 – rozhodně nedůležité, N – nevím

		Průměr	Medián	Směrodatná odchylka	Počet „N“ v %
2A	třístupňová struktura vzdělávání (rozdělení studia na stupeň bakalářský, magisterský, doktorský)	2,363	2	1,03	2,04
2B	kvalita studia a zabezpečujících institucí	1,163	1	0,47	0,39
2C	uznávání diplomů, kvalifikací a doby studia (na národní i mezinárodní úrovni)	1,302	1	0,60	0,39
2D	celoživotní vzdělávání	2,152	2	0,96	1,27
2E	mobilita studentů a učitelů (tzn. rozšiřování možností zahraničních studií, stáží apod.)	1,754	2	0,77	0,19
2F	propojení vzdělávání a výzkumu	1,798	2	0,81	1,17
2G	uplatňování kreditního systému	2,778	3	1,08	2,82
2H	evropský rozměr vzdělávání (tzn. možnost společných studijních programů dvou a více VŠ z různých zemí apod.)	2,163	2	0,90	2,92
2I	atraktivnost a konkurenceschopnost evropského vysokoškolského prostoru	1,922	2	0,87	4,09
2J	zapojení vysokoškolských institucí do procesu rozvoje vysokého školství	1,753	2	0,79	4,09

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 3

Do jaké míry byly pro Vás při výběru vysoké školy důležité níže uvedené aspekty?

Při rozhodování o vysoké škole bylo pro respondenty nejdůležitější, zda je možné studovat dva a více cizích jazyků, přičemž celkový počet odpovědí rozhodně a spíše důležité byl ze 60 % tvořen odpověďmi studentů ekonomických

oborů (65 % všech studentů ekonomie). Druhým nejlépe hodnoceným aspektem byla možnost studovat v zahraničí a třetím možnost studovat odborné předměty v cizím jazyce. Nejmenší roli při výběru sehrávalo využívání kreditního systému při studiu. V době výběru školy téměř třetina respondentů neznala DS Label a čtvrtina ECTS Label, kreditní systém neznalo necelých 13 % dotázaných. Tomuto odpovídá také přiřazení nejmenší důležitosti těmto třem aspektům.

Tabulka č. 5: Odpovědi na otázku č. 3 – Důležitost aspektů při výběru vysoké školy

1 – rozhodně důležité, 2 – spíše důležité, 3 – napůl důležité, 4 – spíše nedůležité, 5 – rozhodně nedůležité,

N–nevěděl/a jsem, co to znamená

		Průměr	Medián	Směrodatná odchylka	Počet „N“ v %
3A	zda je využíván kreditní systém při studiu	4,22	5	1,05	12,46
3B	zda škola nabízí možnost studia v zahraničí	3,31	3	1,19	1,07
3C	zda škola nabízí možnost podílet se na výzkumné činnosti	3,63	4	1,14	2,24
3D	zda škola nabízí možnost studia dvou a více cizích jazyků	2,80	3	1,34	0,97
3E	zda škola nabízí možnost studovat vybrané odborné předměty v cizím jazyce	3,57	4	1,22	1,27
3F	zda má škola ECTS (Evropský kreditní systém) Label	4,07	4	1,07	26,78
3G	zda škola má DS (Dodatek k diplomu) Label	4,09	4	1,07	30,96

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 4

Do jaké míry souhlasíte s níže uvedenými výroky?

Při rozhodování o vysoké škole nemělo na většinu (85 %) studentů vliv, zda se jedná o tradiční magisterské studium či studium strukturované, jelikož určující pro ně bylo zaměření studia. Dvě třetiny respondentů uvedly, že neměly možnost výběru z důvodu poskytování vybraného oboru pouze v daném programu. Pouze pro 13 % ze všech studentů bakalářských stu-

dijních programů je pro budoucnost titul Bc. postačující, přičemž 75 % z nich tvoří studenti ekonomických oborů (20 % všech bakalářských studentů ekonomie). Tři čtvrtiny bakalářských studentů při výběru trvaly na bakalářském programu z důvodu, že chtěli získat alespoň titul Bc. pro případ pozdějších studijních neúspěchů. Většina studentů magisterských programů (60 %) si tento program zvolilo, jelikož by podle nich nebyl titul bakaláře uznávaný v praxi. Tento názor je nejméně zastoupen mezi studenty ekonomických oborů a naopak nejvíce mezi studenty právnických a lékařských oborů.

Tabulka č. 6: Odpovědi na otázku č. 4 – Vliv struktury studia při výběru vysoké školy

1 – silně souhlasím, 2 – spíše souhlasím, 3 – nevím, 4 – spíše nesouhlasím, 5 – silně nesouhlasím

Respondenty tvoří studenti všech studijních programů (celkem 1 027)		Průměr	Medián	Směrodatná odchylka	Počet „1“ a „2“
4A	při výběru jsem se rozhodoval/a podle zaměření, ne podle struktury studia (tzn. ne podle toho, zda se jedná o bakalářské či přímo magisterské studium)	1,774	1	1,10	84,62 %
4B	můj obor byl nabízen pouze v rámci bakalářského (či magisterského) programu	2,234	1	1,58	66,89 %
Respondenty tvoří studenti bakalářských programů (celkem 528)					
4C	trval/a jsem na bakalářském studiu, jelikož titul Bc. je pro mou budoucnost postačující	4,021	4	1,15	13,26 %
4D	trval/a jsem na bakalářském studiu, chci sice i po získání titulu Bc. pokračovat ve studiu, ale tak budu mít alespoň nějakou kvalifikaci v případě dalších studijních neúspěchů	2,042	2	1,26	74,62 %
Respondenty tvoří studenti magisterských programů (celkem 416)					
4E	trval/a jsem na magisterském studiu, jelikož titul Bc. není podle mého názoru v praxi uznáván	2,495	2	1,46	60,34 %

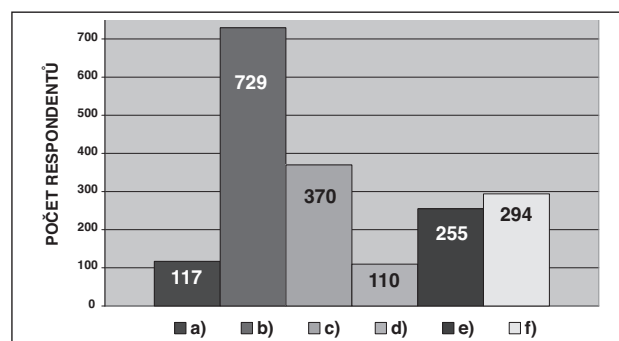
Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 5

Jaké zdroje jste využila při zjišťování informací o vybrané vysoké škole (příp. o fakultě, studijním oboru) týkající se kvality studia?

Nejčastěji využitým zdrojem informací o kvalitě studia byly reference lidí z okolí respondenta a průzkumy prováděné mezi absolventy fakulty. Poté to byly dokumenty MŠMT a informace na internetových stránkách. Nejméně volenou variantou bylo využití informací z průzkumů prováděných školami mezi studenty. Přes 11 % respondentů nemělo potřebu tyto informace zjišťovat.

Graf č. 2: Odpovědi na otázku č. 5 – Využité zdroje informací o vybrané vysoké škole

- a) tyto informace jsem nezjišťoval/a
- b) reference lidí z mého okolí
- c) průzkumy uplatnění absolventů vybrané vysoké školy
- d) průzkumy prováděné vysokou školou mezi studenty
- e) dokumenty týkající se hodnocení prováděné Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy
- f) jiné (z toho: 47% internet, 17% osobní návštěva vysoké školy, 20% noviny a časopisy, 8% informační materiály, 7% veletrh vysokých škol, 1% pověst školy).

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 6

Je v rámci Vašeho studia využíván kreditní systém?

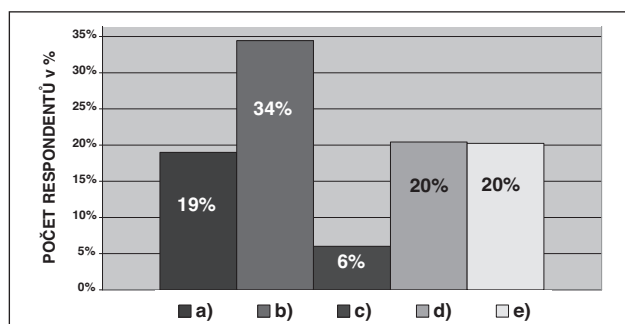
Využívání kreditního systému při studiu uvedlo 94% respondentů, zbylých 6% je z poloviny tvořeno studenty práv na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a Západočeské univerzity v Plzni, druhou polovinu tvoří převážně studenti lékařských fakult Univerzity Karlovy v Praze.

Otázka č. 7¹

Kreditní systém je na Vaší škole založen na principu:

Více než třetina z respondentů si myslí, že kredity za jednotlivé předměty v rámci jejich studia jsou stanovovány podle způsobu ukončení předmětu. Necelá pětina studentů uvedla využívání principu celkové studijní zátěže. Pouze podle 6% studentů je využíván princip prosté hodinové dotace. Variantu, která kombinuje všechny tyto možnosti, zvolila pětina respondentů, stejně jako možnost nevím.

Graf č. 3: Odpovědi na otázku č. 7 – Princip stanovení počtu kreditů předmětu

¹ Respondenty tvoří studenti, v rámci jejichž studia je využíván kreditní systém (celkem 965 studentů).

- a) celkové studijní zátěže předmětu (čas strávený studenty na přednáškách, na praktických cvičeních, získáváním a zpracováváním informací, samostudiem apod.)
- b) způsobu ukončení předmětu (zkouška, zápočet aj.)
- c) prosté hodinové dotace (počet kreditů se odvíjí od počtu vyučovacích hodin za týden, tzn. Nezahrnuje samostudium, přípravu studenta apod.)
- d) kombinace výše uvedených
- e) nevím

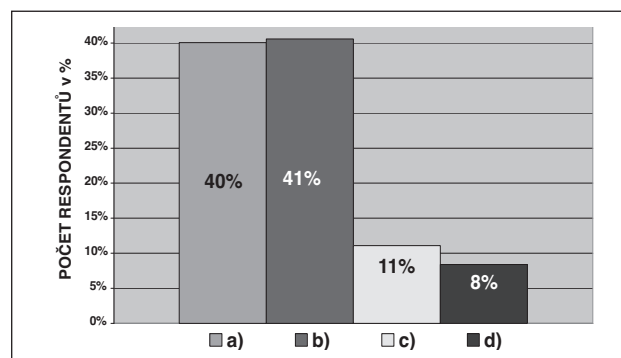
Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 8²

Do jaké míry podle Vás kredity odpovídají náročnosti (časové, odborné) předmětu?

Pouze 11% respondentů uvedlo, že stanovený počet kreditů neodpovídá náročnosti u většiny předmětů. Toto si myslí 17% studentů právnických oborů, 15% lékařských a farmaceutických, 9% technických a 8% studentů ekonomických oborů. 41% všech respondentů si myslí, že kredity odpovídají náročnosti u přibližně poloviny předmětů a dalších 40% uvedlo, že jejich počet odpovídá u většiny předmětů. 8% studentů nebylo schopno vztah náročnosti a počtu kreditů posoudit.

Graf č. 4: Odpovědi na otázku č. 8 – Vztah náročnosti a počtu kreditů předmětu

- a) u většiny předmětů odpovídají
- b) zhruba u poloviny předmětů odpovídají
- c) u většiny předmětů neodpovídají
- d) nejsem schopna/schopen posoudit

Zdroj: Vlastní výzkum

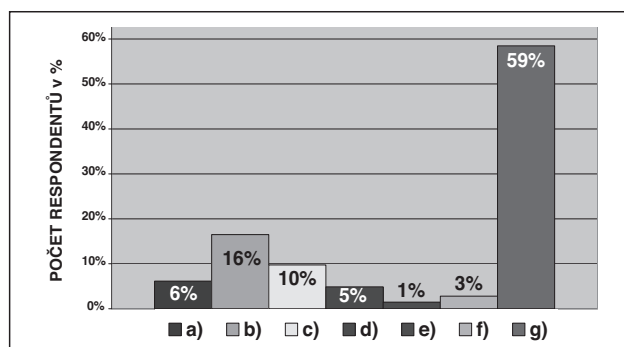
² Respondenty tvoří studenti, v rámci jejichž studia je využíván kreditní systém (celkem 965 studentů).

Otázka č. 9³

Kolik hodin studijních aktivit za celý semestr připadá v průměru na 1 kredit (tzn. počet hodin přednášek, seminářů, samostudia, příprav studenta na daný předmět apod. za semestr celkem (počet kreditů za absolvování daného předmětu)?

Většina respondentů (59%) nebyla schopna určit počet hodin studijních aktivit připadajících v průměru na jeden kredit za semestr. 16% respondentů odhadla tento počet v rozmezí 11 až 20 hodin a 10% v rozmezí 21 až 30 hodin. Celkově 9% studentů uvedlo počet větší než 31 hodin, přičemž téměř tři čtvrtiny z nich jsou tvořeny studenty ekonomických, lékařských a farmaceutických oborů.

Graf č. 5: Odpovědi na otázku č. 9 – Počet hodin studijních aktivit na 1 kredit za semestr

- a) 0 – 10 hodin
- b) 11 – 20 hodin
- c) 21 – 30 hodin
- d) 31 – 40 hodin
- e) 41 – 50 hodin
- f) více než 50 hodin
- g) nejsem schopna/schopen určit

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 10⁴

Chtěli byste, aby byl pro Vaše studium zaveden kreditní systém?

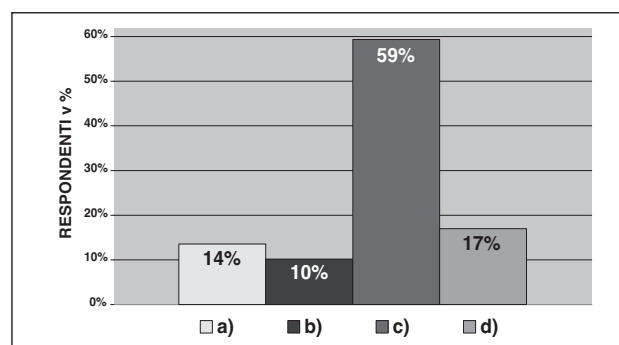
Více než polovina respondentů by nechtěla, aby byl pro jejich studium zaveden kreditní systém, jelikož v něm nevidí

³ Respondenty tvoří studenti, v rámci jejichž studia je využíván kreditní systém (celkem 965 studentů).

⁴ Respondenty tvoří studenti, při jejichž studiu není využíván kreditní systém (celkem 62 studentů).

žádné přínosy. 17% dotázaných zvolilo možnost jiné odpovědi, ve které převážně studenti lékařských a právnických oborů uvedli, že toto zavedení nemá pro jejich obor opodstatnění. Zmiňovaným důvodem je minimální možnost zásahu do předmětové skladby studia.

Graf č. 6: Odpovědi na otázku č. 10 – Záměr o zavedení kreditního systému

- a) ano, myslím si, že usnadňuje průchod studiem (rozvržení studia, možnost ovlivnění skladby předmětů apod.)
- b) ano, jeho hlavní přínos vidím v uznávání studií na jiných školách v ČR i v zahraničí (tzv. prostupnost studia)
- c) ne, nevidím v něm nic přínosného
- d) jiná odpověď (z toho: 90% uvedlo neopodstatněnost kreditního systému pro jejich studia, 10% neuvedlo)

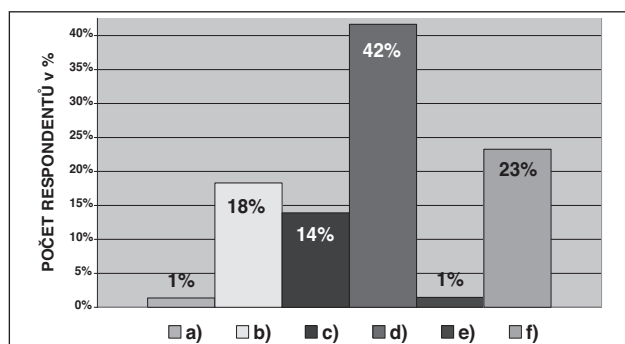
Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 11

Využili jste v rámci Vašeho studia možnosti studia v zahraničí nebo alespoň plánujete této možnosti využít?

Nejvíce respondentů (42%) uvedlo, že studium v zahraničí již absolvovali či alespoň plánují využít možnosti tohoto studia do budoucna (51% všech studentů právnických oborů, 43% lékařských a farmaceutických, 39% technických a 39% studentů ekonomických oborů). Čtvrtina dotázaných studentů se vyslovila pro jinou možnost, v níž se nejčastěji objevoval nezáměr jako důvod nevyužití možnosti zahraničních studií (ze všech respondentů činí podíl těchto studentů 9%), i přes uvědomování si jejich přínosu. Téměř pětina všech dotázaných si nemyslí, že by studium v zahraničí bylo pro ně nějakým způsobem přínosné (25% všech studentů technických oborů, 18% lékařských a farmaceutických, 15% ekonomických a 15% právnických oborů). Nejméně studentů uvedlo, že jejich fakulta neumožňuje zahraniční pobyty v rámci studia.

Graf č. 7: Odpovědi na otázku č. 11 – Studium v zahraničí

- a) ne, naše fakulta tuto možnost nenabízí
 b) ne, myslím si, že studium v zahraničí by pro mě nebylo přínosné
 c) ne, z kapacitních důvodů či nesplnění podmínek výběru
 d) ano, chtěl/a jsem/chci získat nové zkušenosti, znalosti, poznat jinou zem, lidi apod.
 e) ano, chtěl/a jsem/chci získat kredity, které se mi započítávají do studia, jiným způsobem, než studiem na své škole
 f) jiná odpověď (z toho: 38 % nemá o studium v zahraničí zájem, 21 % není doposud rozhodnuto, 13 % se necítí dostatečně jazykově vybaveno, 10 % odpověď nevědlo, 7 % se obá-

vá náročnosti studia, 6 % není spokojeno s nabízenými možnostmi zahraničních studií, 5 % uvádí finanční náročnost)

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 12

Souhlasíte s níže uvedenými výroky ohledně Vašeho studia?

Pouze 6% ze všech respondentů uvedlo, že musí určitý počet kreditů získat studiem v zahraničí, přičemž průměrný počet těchto kreditů je přibližně 27. Tato odpověď se nejčastěji vyskytovala mezi studenty ekonomických a technických oborů. Podle poloviny respondentů je možné se při studiu zapojit do výzkumné činnosti, přičemž tuto odpověď zvolilo 43% všech studentů technických oborů a 27% lékařských a farmaceutických oborů. 64% dotázaných uvedlo, že jsou při jejich studiu prováděny hodnotící průzkumy a zároveň podle téměř čtyř pětín těchto studentů jsou průzkumy prováděny alespoň jednou za rok. 74% respondentů se vyslovi- lo, že existuje povinnost absolvovat alespoň jeden cizí jazyk. Dvě pětiny studentů musí absolvovat cizí jazyky alespoň dva. 47% studentů uvedlo, že existuje možnost výběru z odborných předmětů vyučovaných v cizím jazyce.

Tabulka č. 7: Odpovědi na otázku č. 12 – Souhlas s výroky ohledně studia na VŠ

		ano	ne	nevím	průměr
12A	je dán minimální počet kreditů, který musí student získat studiem v zahraničí (pokud ANO, uveďte do žlutého pole, kolik kreditů je požadováno):	6%	30%	64%	26,82
12B	během studia existuje možnost zapojit se do výzkumné činnosti	50%	7%	43%	
12C	naše škola (příp. fakulta) provádí průzkumy týkající se kvality výuky a jejího zabezpečování	64%	5%	31%	
12D	- tyto průzkumy provádí alespoň jednou za rok	50%	6%	44%	
12E	student musí absolvovat alespoň 1 cizí jazyk	74%	20%	7%	
12F	student musí absolvovat alespoň 2 cizí jazyky	40%	49%	11%	
12G	student má možnost výběru z odborných předmětů vyučovaných v cizím jazyce	47%	23%	30%	

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 13

Do jaké míry souhlasíte s níže uvedenými výroky ohledně Vašeho studia?

Největší míru souhlasu získalo tvrzení týkající se přínosu a zajímavosti nabídky zahraničních studií (80% všech studentů právnických oborů, 75% ekonomických, 66% technických a 63% studentů lékařských oborů). Necelé tři čtvrtiny respondentů souhlasily s výroky ohledně participace na průzkumech kvality, přičemž nejvíce souhlasu projevíli studenti lékařských a farmaceutických oborů (79%) a naopak nejméně souhlasili

studenti práv (40%). Zároveň si více než polovina respondentů myslí, že je studium v zahraničí finančně náročné. Téměř polovina studentů uvedla, že je nabídka zahraničních studií početně dostatečná a že mají přístup k výsledkům průzkumů kvality studia. Pouze necelé pětina dotázaných si myslí, že nabídka zahraničních studií je omezena jen na země EU, stejné množství studentů uvedlo, že studenti nemají zájem o zahraniční studia (24% všech studentů právnických oborů, 19% studentů ekonomických oborů). Taktéž jen necelé pětina respondentů se jeví nabídka odborných cizojazyčných předmětů pestrá.

Tabulka č. 8: Odpovědi na otázku č. 13 – Míra souhlasu s výroky ohledně studia na VŠ

1 – silně souhlasím, 2 – spíše souhlasím, 3 – nevím, 4 – spíše nesouhlasím, 5 – silně nesouhlasím

		Průměr	Medián	Směrodatná odchylka	Počet „1“ a „2“ v %
13A	nabídka studia v zahraničí je dostatečná (kvantitativně)	2,60	3	1,11	47,42
13B	nabídka studia v zahraničí je zajímavá, přínosná	1,99	2	1,13	72,35
13C	studenti nemají o studium v zahraničí zájem	3,41	3	1,14	18,40
13D	studium v zahraničí je finančně náročné	2,32	2	0,98	57,45
13E	možnosti studia v zahraničí jsou omezeny pouze na země EU	3,18	3	1,14	19,86
13F	nabídka odborných předmětů vyučovaných v cizím jazyce je pestrá	3,48	4	1,21	18,99
13G	výuka cizích jazyků je kvalitní	3,00	3	1,24	39,82
13H	účastním se průzkumů kvality (tzn. odpovídám na případné dotazníky, ankety apod.)	2,22	2	1,34	71,76
13I	výsledky průzkumů kvality jsou studentům přístupné	2,39	3	1,14	46,45

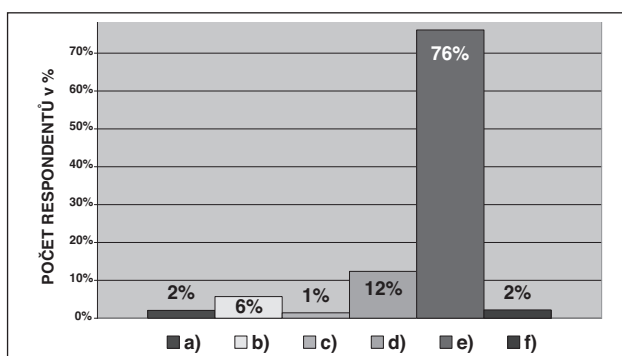
Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 14

Setkali jste se s problémy s uznáváním již absolvované části studia (semestry, roky studia, kredity)?

Více než tři čtvrtiny respondentů se nesetkaly s problémem při uznávání absolvovaných částí studia, jelikož studují stále na stejné VŠ. 12 % studentů se vyslovilo pro bezproblémové uznání. Celkově tedy ze studentů, kteří někdy proces uznávání podstoupili, se 57 % nesetkalo s problémy při uznávání.

Graf č. 8: Odpovědi na otázku č. 14 – Uznávání absolvovaných částí studia

- a) ano, při ucházení se o studium navazujícího magisterského programu
- b) ano, při změně VŠ, fakulty či studijního oboru během studia
- c) ano, při uznávání absolvované části studia v zahraničí
- d) ne, uznávání proběhlo bez problémů

- e) ne, studuji stále stejný studijní obor na stejné VŠ
- f) jiná odpověď (z toho: 95 % odpověď neuvvedlo, 5 % mělo problém s přechodem z VOŠ stejného zaměření)

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka č. 15⁵

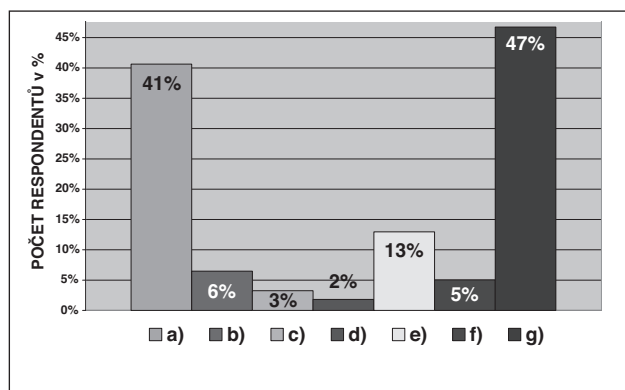
Otázka pro studenty magisterského studijního programu: V čem vidíte možné problémy či výhody případné strukturalizace Vašeho studijního programu (tzn. rozdělení na bakalářský a navazující magisterský stupeň)?

Téměř polovina respondentů vidí základní problém v získání bakalářského titulu, který podle nich není v praxi uznáván (převážně ekonomické a technické obory) či neodpovídá potřebným znalostem a dovednostem pro výkon povolání v oboru. Druhý důvod uvedlo 86 % respondentů z lékařských a farmaceutických oborů a 50 % respondentů z právnických oborů, což odpovídá problematičnosti restrukturalizace v těchto oborových skupinách. 41 % respondentů uvedlo jako výhodu restrukturalizace získání bakalářského titulu jako určité jistoty v případě pozdějších studijních neúspěchů. Tuto výhodu v rozdělení studia shledává čtvrtina respondentů z lékařských a farmaceutických oborů a téměř polovina respondentů z ostatních skupin oborů. Další nevýhodou

⁵ Respondenty tvoří studenti magisterského studia, kteří odpověděli na tuto otázku (celkem 278 studentů, 67 % ze všech dotázaných studentů magisterského studia).

restrukturalizace v očích studentů je v případě pokračování v navazujícím magisterském studiu nutnost skládat přijímací zkoušky a státní bakalářské zkoušky (včetně psaní bakalářské práce). Níže jsou citovány nejčastěji uváděné názory.

Graf č. 9: Odpovědi na otázku č. 15 – Výhody a problémy restrukturalizace studia

- a) výhoda: získání alespoň titulu Bc. pro případ pozdějších studijních neúspěchů
- b) výhoda: možnost volby, zda pokračovat v dalším studiu po dokončení bakalářského stupně, zda změnit obor či zda jít pracovat a pokračovat dálkově apod.
- c) výhoda: možnost hlubší specializace a odbornosti, příp. možnost změny zaměření
- d) výhoda: možnost pomoci bakalářské práce a státních bakalářských zkoušek připravit se na průběh státních závěrečných zkoušek a psaní diplomové práce
- e) problém: nutnost skládat přijímací zkoušky pro další studium a státní bakalářské zkoušky (včetně psaní bakalářské práce)
- f) problém: neotevření adekvátního navazujícího magisterského programu či nepřijetí k dalšímu studiu
- g) problém: nedostatečná kvalifikace pro výkon povolání

Zdroj: Vlastní výzkum

SHRNUTÍ A VERIFIKACE HYPOTÉZ

Cílem výzkumu bylo zjistit vliv aktivit konaných v rámci uplatňování principů Boloňského procesu na uchazeče o vysokoškolské studium a vnímání zavádění těchto principů vysokoškolskými studenty. Na základě získaných výsledků bylo rozhodnuto o platnosti následujících hypotéz.

H1: „Studenti převážně neví o existenci Boloňského procesu“

První hypotéza se týká informovanosti studentů o existenci Boloňského procesu. Podle očekávání správně vysvětlilo podstatu procesu pouze 15% dotázaných studentů. 2% si pod pojmem Boloňský proces představovalo většinou pouze nějakou aktivitu spojenou s vysokým školstvím, mnohdy omezenou pouze na ČR či EU. Zbylých 83% respondentů tento proces neznalo. Na základě těchto výsledků je možné hypotézu (H1) potvrdit.

Nízké povědomí studentů o Boloňském procesu vede k tomu, že nejsou schopni vnímat přínosy či problémy s ním spojené jako důsledek implementace. Příkladem přínosů může být studium v zahraničí či výuka cizích jazyků, kterým v otázce č. 3 přiřadili studenti největší důležitost při výběru vysoké školy. Oba aspekty vedou k naplnění cílů procesu, což studenti nejsou schopni vnímat. Kdyby tomu tak bylo, pak by někteří z nich nemuseli vnímat jako problém restrukturalizaci a s ní spojenou nutnost skládat bakalářské zkoušky či přijímací zkoušky v případě pokračování ve studiu. Pokud by byli informováni o aktivitách Boloňského procesu a jeho cílech, mohli by chápat tyto aktivity jako kroky vedoucí k naplnění určitých cílů. Podle mého názoru je téměř nutné zvýšit povědomí studentů o procesu. Je mnoho způsobů, jakými toho lze dosáhnout. Je možné začlenit základní informace o procesu do článků, časopisů, novin či knih věnovaných uchazečům o studium či studentům vysokých škol. Dále je možné tyto informace předávat studentům v rámci vybraných předmětů, umístit informační letáčky na nástěnky škol, propagovat proces na veletrhu vysokých škol apod. Dle mého názoru je v zájmu vysokých škol samotných, aby studenti chápali principy a strategii Boloňského procesu. Studenti pak dokáží lépe chápat nutnost procházet dvěma stupni, pokud chtějí získat magisterský titul či lépe ocenit případné získání DS či ECTS Label apod.

H2: „Při výběru vysoké školy plánovala většina studentů bakalářských studijních programů dále pokračovat v navazujícím magisterském studiu“

Další hypotéza se zabývá tzv. českým syndromem, kdy jsou studenti bakalářských studijních programů většinou odhodláni dále pokračovat ve studiu. Hypotéza byla takto stanovena z důvodu, že o studentech, kteří skutečně ve studiu pokračují, existují statistické informace. Mě tedy zajímalo, kolik studentů plánuje, že bude ve studiu pokračovat, již

při výběru vysoké školy. K potvrzení této hypotézy lze využít výsledků otázky č. 4. Ze všech dotázaných studentů bakalářských programů jich celkem 78 % nesouhlasilo s tvrzením, že si tento program vybrali z důvodu, jelikož je titul bakaláře pro jejich budoucnost dostačující. Lze tedy tvrdit, že tito studenti v době výběru školy plánovali pokračovat po dosažení titulu Bc. dále ve studiu. Zároveň tři čtvrtiny studentů bakalářských programů souhlasilo s tvrzením, že při výběru programu sice plánovali pokračovat ve studiu, ovšem dosažený titul Bc. bude pro ně jistotou pro případ následných studijních neúspěchů. I tito studenti měli v plánu pokračovat ve studiu. Více než tři čtvrtiny studentů tedy při výběru školy plánuje pokračování v navazujícím magisterském studiu⁶. *Hypotézu (H2) lze tedy taktéž prohlásit za potvrzenou.*

Tento výsledek opět potvrzuje nutnost zvýšení informovanosti studentů o Boloňském procesu, konkrétně o smyslu restrukturalizace studia. Většina studentů totiž plánuje získání magisterského titulu, což zvyšuje pravděpodobnost nepochopení zrušení tradičních magisterských programů.

H3: „Kreditní systém je používán při studiu většinou studentů“

Při stanovování této hypotézy jsem vycházela z výsledků průzkumu MŠMT, které poukazyvaly na zavedení kreditního systému na všech veřejných vysokých školách. Nevypovídaly již však o množství studentů, které systém pokrývá. Podle výsledků otázky č. 6 je kreditní systém využíván při studiu 94 % respondentů, kteří jsou studenty všech fakult zapojených do výzkumu. U zbylých 6 % se jedná spíše o výjimky způsobené charakterem studijního oboru či vyšším ročníkem (kde pro nižší ročníky již kreditní systém je zaveden). *Těmito fakty lze tedy podložit potvrzení hypotézy (H3).*

Z výsledků otázky č. 10 vyplývá, že téměř tři čtvrtiny studentů, při jejichž studiu není využíván kreditní systém, by tento systém zavést pro své studium nechtěli. Opět se zde ukazuje problém s informovaností studentů, kteří vidí kreditní systém převážně pouze jako možnost zásahu do předmětové skladby studia, tudíž i zde chybí chápání tohoto aspektu v širším kontextu. Kromě zvýšení informovanosti studentů by pomohlo využívání obou funkcí kreditního sys-

tému, tedy transferové i akumulační. Studenti by si tak uvědomovali jeho potřebnost a význam.

H4: „Počet kreditů za jednotlivé předměty většinou neodpovídá náročnosti daného předmětu“

Třetí hypotézu pro výzkum jsem stanovila na základě názorů, se kterými se mezi studenty často setkávám. Podle těchto názorů jsou mnohdy lehčí předměty ohodnoceny více kredity než předměty těžké. K potvrzování této hypotézy použiji výsledky otázky č. 8. Podle dvou pětín studentů kredity odpovídají u přibližně poloviny předmětů a podle dalších dvou pětín dotázaných odpovídají u většiny předmětů. Ze všech respondentů si pouze 11 % myslí, že u většiny předmětů kredity neodpovídají náročnosti. *Na základě těchto výsledků lze hypotézu (H4) zamítnout.*

Problémem vztahu mezi náročností předmětu a jeho ohodnocením kredity je stanovování jejich počtu. Podle metodiky ECTS má tento proces probíhat na základě principu celkové studijní zátěže. Využívání tohoto principu uvedlo v otázce č. 7 pouze 19 % studentů. Navíc mnohdy není kalkulace studijní zátěže prováděna správně. Z toho důvodu stále u velkého počtu předmětů kredity neodpovídají náročnosti. Nejedná se sice o většinu, ale správně by měly kredity samozřejmě odpovídat u všech předmětů. Řešením nesprávného uplatňování principu studijní zátěže by mohlo být prohlubování spolupráce se studenty při stanovování kreditů a možnost zpětné vazby. Je ovšem potřeba celkově zvýšit počet škol uplatňujících princip studijní zátěže.

H5: „Většina vysokých škol (příp. fakult) provádí pravidelné průzkumy týkající se kvality výuky mezi studenty“

Tuto hypotézu jsem stanovila na základě důležitosti možnosti studentů vyjádřit se ke kvalitě výuky a mít ji takto možnost případně ovlivňovat. Hypotézu potvrdím na základě výsledků otázky č. 12. Téměř dvě třetiny studentů uvedlo, že jsou na jejich škole prováděny průzkumy týkající se kvality výuky a jejího zabezpečování. Tito studenti zastupovali téměř všechny fakulty zapojené do výzkumu. Pouze 5 % studentů uvedlo, že průzkumy prováděné nejsou. Ostatní respondenti tuto skutečnost nevěděli. Na pravidelnost průzkumů lze usuzovat podle toho, že 77 % studentů tvrdících, že jsou prů-

⁶ V roce 2005/2006 skutečně pokračovalo 69 % absolventů bakalářských programů.

zkumy prováděny, uvedlo jejich minimálně roční frekvenci. *Tímto se potvrzuje také poslední hypotéza (H5).*

Rozsah a pravidelnost provádění průzkumů týkajících se kvality se jeví jako uspokojivé, nicméně již nejsou tak uspokojivé výsledky týkající se přístupnosti výsledků těchto průzkumů pro studenty v otázce č. 13. Ze všech respondentů jich téměř polovina uvedla, že výsledky jsou studentům přístupné. Toto není příliš velké číslo. Na druhou stranu pouze 12 % se vyslovilo pro nepřístupnost výsledků. Ostatní studenti nevěděli, tudíž nelze utvořit jasný závěr. Vzhledem k tomu, že se jedná o objektivní informaci, dalo by se usuzovat na přístupnost výsledků na většině škol. Také může nastávat situace, kdy jsou výsledky zpřístupněny pouze studentům, kteří se do průzkumu zapojili. Jedná se ovšem stále o lepší řešení než v případě škol, které výsledky nezpřístupňují žádným studentům. Podle mého názoru by však zpřístupnění výsledků i nezapojeným studentům mohlo působit motivačně. Takto mají být motivováni tím, že pokud se zapojí do průzkumu, mohou shlédnout také jeho výsledky. Avšak pokud se nezapojí jednou a následkem toho výsledky neuvidí, je větší pravděpodobnost, že nebudou mít důvod zúčastnit se ani příště. Naopak pokud uvidí, že výsledky mají nějaký význam, mohou svůj přístup přehodnotit. Bylo by více než vhodné tuto zpětnou vazbu všem studentům umožnit. Bylo by to určitě přínosné jak pro studenty, tak pro instituci samotnou.

DALŠÍ ZJIŠTĚNÍ

Kromě zjištění vedoucích k potvrzení či zamítnutí hypotéz je možné na základě výsledků výzkumu vytvořit další závěry. V otázce č. 2 přiřadili studenti nejmenší důležitost při plánování vývoje vysokého školství *uplatňování kreditního systému*, zároveň v otázce č. 3 tento aspekt uvedli jako nejméně důležitý při výběru vysoké školy. V prostoru pro připomínky se mnohdy objevoval kreditní systém jako prvek nepodstatný, ne-li přímo nežádoucí. Dle mého názoru ten-

to negativní postoj vyplývá z toho, že studenti nevědí o logice a smyslu kreditního systému. Mnohdy v něm vidí pouze možnost zasahovat do skladby předmětů, tudíž na školách, kde je tato možnost omezena, nechápou smysl jeho využití. V tomto případě by studenti měli být informováni o kreditním systému v souvislosti s akumulační i transferovou funkcí především podle toho, která je na dané škole využívána. Také by pomohlo jejich zapojení do stanovování počtu kreditů. Je velmi důležité, aby si studenti uvědomovali také mezinárodní kontext kreditního systému.

Dalším diskutabilním problémem je *povinnost strávit určitou část studia v zahraničí* (určitý počet kreditů). V otázce č. 12 sice odpovědělo pouze 6 % studentů, že je pro jejich studium tato povinnost zavedena, avšak podle údajů vysokých škol by toto číslo mělo být mnohem vyšší. Nejsm si jistá, zda toto opatření povede k podpoře mobility. Pro studenty vnímající tuto povinnost negativně může být přínos velmi malý, ne-li žádný. Narozdíl od studentů, kteří by se pobytu v zahraničí účastnili rádi a mnohdy nemají možnost, ať již z finančních či kapacitních důvodů apod.

Tři čtvrtiny studentů uvedlo povinnost absolvovat alespoň jeden *cizí jazyk*, dvě pětiny mají tuto povinnost dvojnásobnou. Problém ovšem je, že pouze 40 % studentů souhlasilo v otázce č. 13 s tím, že je výuka cizích jazyků kvalitní. Zároveň právě problém s cizími jazyky byl nejčastěji zmiňován v prostoru pro připomínky. Nabízí se tedy otázka, zda by nebylo vhodné na některých školách zvážit zrušení povinnosti jazyk absolvovat, nechat tento předmět pouze jako volitelný a zamezit tím růstu kvantity na úkor kvality. Určitou úroveň potřebnou pro projití studiem může škola vyžadovat již při přijetí ke studiu.

Ing. Kateřina ROCHLOVÁ
Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně,
Provozně ekonomická fakulta, Ústav financí
katerina.rochlova@seznam.cz

Résumé:

A research within higher education students about the implementation of the Bologna process principles

This thesis is dealing with results of a research, which was focused on basic principles of the Bologna process, on their perception by students and also on an extent and methods of

an assertion of these principles on universities. This research was based mainly on primary data compilation by a questioning method. The goal of the research was detecting an influence of activities made within an implementation of the Bologna process principles on universities applicants and on students as well.